

NÉPESSÉG- ÉS TELEPÜLÉSFÖLDRAJZ 2.

FÖLDRAJZ ALAPSZAK
(NAPPALI MUNKAREND)

TANTÁRGYI KOMMUNIKÁCIÓS DOSSZIÉ

MISKOLCI EGYETEM
MŰSZAKI FÖLDTUDOMÁNYI KAR
FÖLDRAJZ-GEOINFORMATIKA INTÉZET

Miskolc, 2018

TARTALOMJEGYZÉK

1. Tantárgyleírás
2. Tantárgytematika (óraóra lebontva)
3. Minta zárthelyi
4. Aláírás megszerzése
5. Vizsgakérdések
6. Egyéb követelmények

1. TANTÁRGYLEÍRÁS

Tantárgy neve: Népeség- és településföldrajz 2.	Tantárgy kódja: MFKST6305
Tárgyfelelős: Dr. Kocsis Károly, egyetemi tanár	Tárgyfelelős tanszék/intézet: Földrajz-Geoinformatika Intézet
Javasolt félév: 3.	Tantárgyelem: kötelező
Óraszám/hét (ea+gyak): 2 + 2	Előfeltételek: MFKST6202
Kreditpont: 4	Számonkérés módja (a/gy/v): aláírás és vizsga
Tagozat: nappali	
<p>Tantárgy feladata és célja: A tárgy célja, hogy megismertesse a hallgatókkal a települések kialakulását, fejlődését, térbeli rendjét, hierarchiáját, belső morfológiai és funkcionális tagolódását, a városfejlődés szakaszait, a településeken lejárló társadalmi-gazdasági folyamatokat és a településfejlesztés alapjait. Mindezek során különös hangsúlyt fektetünk a természet- és társadalomföldrajzi környezetnek a települési struktúrák és folyamatok változásában játszott szerepére. A gyakorlatok során kiemelten kezeljük a térképészeti módszereknek, térinformatikai eszközöknek a településföldrajzban való alkalmazási lehetőségeinek bemutatását.</p> <p>Fejlesztendő kompetenciák:</p> <p>tudás: Ismeri az általános földrajzi diszciplínák alapvető összefüggéseit természet-, társadalom-, valamint részben regionális földrajzi területen. Ismeri a geográfia alapvető módszereit a természet- és társadalomföldrajz fő szakterületein. Ismeri a földrajzi gondolkodás alapvető jellegzetességeit, a geográfiai elemzés követelményeit. Rendelkezik elméleti és gyakorlati természet- és társadalom-földrajzi alapismeretekkel. Ismeri a logikus földrajzi állítások megfogalmazásának feltételeit, és az azokból levonható következtetések korlátait. Ismeri a természeti és az ezekkel összefüggésben lévő antropogén folyamatok törvényszerűségeit.</p> <p>képesség: Képes az általános földrajzi diszciplínák alapvető összefüggéseit természet-, társadalom-, valamint részben regionális földrajzi területen meglévő összefüggések átlátására. Képes a földrajz szakterületén szerzett tudását alapvető gyakorlati problémák megoldására alkalmazni, beleértve azok számításokkal történő alátámasztását is. Képes alapvető természet- és társadalomtudományi ismeretei alapján a rokon- és társtudományok térreleváns eredményeinek értelmezésére. Képes a rutin szakmai problémákat felismerni, azok elméleti és gyakorlati megoldásához az elérhető könyvtári és elektronikus szakirodalmat feldolgozni, azt ott elérhető módszereket alkalmazni. Képes a földrajzi problémák felismerésére, megfogalmazására. Képes a földrajzi eredmények megjelenítésére, térképezésére.</p> <p>attitűd: Törekszik a földrajztudományi elméletek, paradigmák, elvek minél teljesebb megismerésére. A megszerzett földrajzi ismeretei alkalmazásával törekszik a megfigyelhető földrajzi jelenségek minél alaposabb megismerésére, törvényszerűségeinek leírására, megmagyarázására. Nyitott a szakmai eszmecserére, a szakmai együttműködésre, törekszik arra, hogy feladatainak megoldása a munkatársak véleményének megismerésével, lehetőség szerint együttműködésben történjen. Képes tudásának gyarapítására és tanulmányainak magasabb szinten történő folytatására.</p> <p>autonómia és felelősség: Alapvető elméleti és alkalmazott földrajzi és releváns környezettudományi szakmai kérdésekben önállóan, források felhasználásával hoz döntéseket. Saját és beosztott munkatársai munkájának hatékonyságát, eredményességét, biztonságosságát reálisan, felelősséggel értékeli. Elvégzett szakmai munkájáért felelősséget vállal. Tisztában van a földrajzi tudományos kijelentések értékével, azok alkalmazhatóságával, korlátaival.</p>	
Tantárgy tematikus leírása:	
1. Bevezetés a településföldrajzba.	

2. A hajlékok.
3. A települések kialakulását és fejlődését befolyásoló tényezők (topográfiai, forgalmi fekvés, helyi, helyzeti energia). A település és a földrajzi környezet kapcsolata.
4. A települések térbeli rendje és hierarchiája.
5. Településmorfológia 1. (falvak).
6. Településmorfológia 2. (városok).
7. A települések belső funkcionális tagolódása (Alapfogalmak, a települések szerkezetét meghatározó tényezők).
8. Humánökológiai modellek.
9. Társadalmi térbeli egyenlőtlenségek a városokban.
10. A települések terület-felhasználási szerkezete.
11. A városfejlődés története, szakaszai 1. (urbanizáció).
12. A városfejlődés története, szakaszai 2. (szuburbanizáció, dezurbanizáció, reurbanizáció).
13. A városnövekedés jelenlegi problémái. A világvárosok szerepe, tipizálása. Várospusztulás és felújítás. A tervezés szerepe a települések formálódásában.
14. Összefoglalás.

Félévközi számonkérés módja:

A gyakorlatokon való részvétel kötelező, az aláírás megszerzésének feltétele, maximálisan 3 alkalommal megengedett a hiányzás. A gyakorlati foglalkozásokon nyújtott teljesítmény 10%-ban beszámít az érdemjegyre. Írásbeli vagy szóbeli vizsga. A vizsga során fontos, hogy a hallgató képes legyen a szakmai problémák felismerésére, azok elméleti megoldásához az elérhető nyomtatott és digitális szakirodalom feldolgozására, az ott elérhető módszerek alkalmazására. A hallgatónak tisztában kell lennie a településföldrajz által használt szakmai kifejezésekkel, fogalmakkal.

Értékelési határok:

100–81%: jeles, 80–71%: jó, 70–61%: közepes, 60–51%: elégséges, 50–0%: elégtelen

Kötelező irodalom:

- Kovács Z. 2013 Néesség- és településföldrajz, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 239p.
Kocsis K. (szerk.) 2011 Magyarország térképekben, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, 248p.
http://www.mtafki.hu/konyvtar/Magyarország/Magyarország_terkepekben_Telepulesek.pdf
Kovács Z. 2001 Társadalomföldrajzi kislexikon, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 175p.
Hornby, W. F- Jones, M. 1991 An introduction to settlement geography, Cambridge University Press, 151 p.
Hall, T. 2006 Urban geography (3rd ed.), Routledge, 216p.

Ajánlott irodalom:

- Tóth J. 2002. Általános településföldrajz. In: Tóth J. (szerk.) Általános társadalomföldrajz I., Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs.
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_528_Toht_Jozsef_Altalanos_tarsadalomfoldrajz_I_II/ch07.html
Cséfalvay Z. 1994. A modern társadalomföldrajz kézikönyve. IKVA Kiadó, Budapest
Mendöl T. 1963. Általános településföldrajz, Akadémiai, Budapest, 567p.
Haggett, P. 2006 Geográfia. Globális szintézis, Typotext, Budapest, 842 p.
Ghosh, S. 1998 Introduction to settlement geography, Sangam Books Ltd, 164 p.

2. TANTÁRGYTEMATIKA

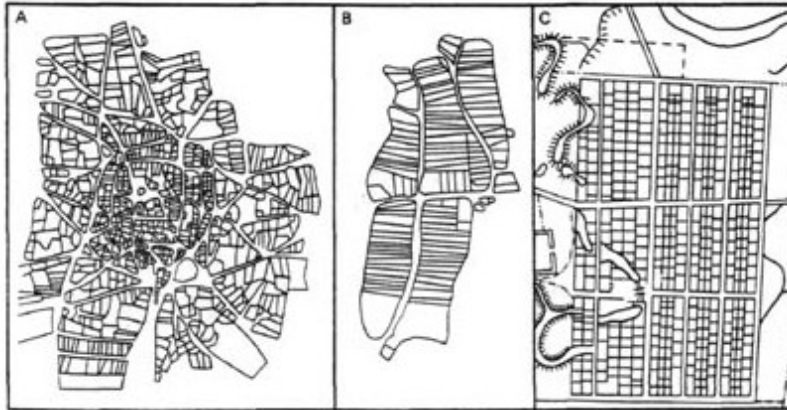
Dátum	ELŐADÁS
09.12.	Bevezetés a településföldrajzba.
09.19.	A hajlékok.
09.26.	A települések kialakulását és fejlődését befolyásoló tényezők (topográfiai, forgalmi fekvés, helyi, helyzeti energia). A település és a földrajzi környezet kapcsolata.
10.03.	A települések térbeli rendje és hierarchiája.
10.10.	Településmorfológia 1. (falvak).
10.17.	Településmorfológia 2. (városok).
10.24.	A települések belső funkcionális tagolódása (Alapfogalmak, a települések szerkezetét meghatározó tényezők).
10.31.	Humánökológiai modellek.
11.07.	Társadalmi térbeli egyenlőtlenségek a városokban.
11.14.	A települések terület-felhasználási szerkezete.
11.21.	A városfejlődés története, szakaszai 1. (urbanizáció).
11.28.	A városfejlődés története, szakaszai 2. (szuburbanizáció, dezurbanizáció, reurbanizáció).
12.05.	A városnövekedés jelenlegi problémái. A világvárosok szerepe, tipizálása. Várospusztulás és felújítás. A tervezés szerepe a települések formálódásában.
12.12.	Összefoglalás.

Dátum	GYAKORLAT
09.12.	Féléves gyakorlati feladatok meghatározása, ismerkedés a Kárpát-medence településeivel, (felmérő teszt – Magyarország megyeszékhelyei – megyei jogú városai), településekkel kapcsolatos fogalmak elmélyítése.
09.19.	Oktatási szünet
09.26.	Települések osztályozásának lehetőségei., Helyi- és helyzeti energiákkal kapcsolatos gyakorlati feladatok megoldása térképszelvények segédletével.
10.03.	Központi funkciók – vonzáskörzetek alakulása regionális szinten.
10.10.	Alaprajz, helyi- és helyzeti energia meghatározás térképszelvények segítségével.
10.17.	Magyarország nagy városainak településszerkezeti sajátosságai.
10.24.	ZH megírása, Kárpát-medencei települések szerkezetét meghatározó tényezők és sajátosságok felismerése különböző térképek alapján.
10.30	Oktatási szünet
11.07.	Települések szerkezetének vizsgálata térinformatikai szoftverek segítségével
11.14.	Települések területhasznosítási vizsgálata térinformatikai szoftverek segítségével.
11.21.	Városfejlődési jellegzetességek különböző példák alapján a térinformatika segítségével.
11.28.	Vaktérkép megírása Településszerkezeti-infrastrukturális vizsgálatok régiós és kárpát-medencei szinten térinformatikai szoftverek használatával.
12.05.	A globalizáció hatása a településföldrajz témájában példák-gyakorlati tapasztalatok saját lakóhelyünkön és saját környezetünkben. Választott települések településföldrajzi szempontú bemutatása, előadása I.
12.12.	Pót ZH-k megírása. Választott települések településföldrajzi szempontú bemutatása, előadása II.

3. MINTA ZÁRTHELYI DOLGOZAT

Kérdések, feladatok:

1. Hogyan osztályozzuk a településeket lakosságszám alapján Magyarországon?
2. Település fogalma?
3. Mitől függ egy település vonzáskörzete?
4. Soroljon fel helyi- és helyzeti energiákat?
5. Nevezze meg az ábrán látható alaprajz típusokat!

Megoldások:

1.
apró falu: néhány főtől – 1000 főig
kis falu: 1000 - 2000 főig
nagy falu: 2000 - 5000 főig
óriásfalu: 5000 -10000 főig
kisváros: 10 - 25 ezer főig
középváros: 25 - 100 ezer főig
nagyváros: 100 - 250 ezer főig
regionális központ: 250 ezer - 500 ezer főig
nemzetközi regionális központ: 500 ezer - 1 millió főig
világváros: 2,5 - 10 millió főig
Óriásváros (vagy megacity): 10 millió felett
2.
Az ember által ideiglenesen vagy állandóan lakott, lakó és munkahelyekből és egyéb épületekből álló egység.
3.
- központ méretétől
területre
népességre
- közlekedési hálózat fejlettségétől
- környezet településhálózatától
- jövedelem szintjétől
- 4.

Helyi energia:

- új, addig nem hasznosított ásványkincssé válik a természeti erőforrás,
- táj szépsége,
- domborzat,
- víz,
- történelmi események

helyzeti energia:

- eltérő tájak találkozása
- homogén tájak központja
- kedvező forgalmi helyzet

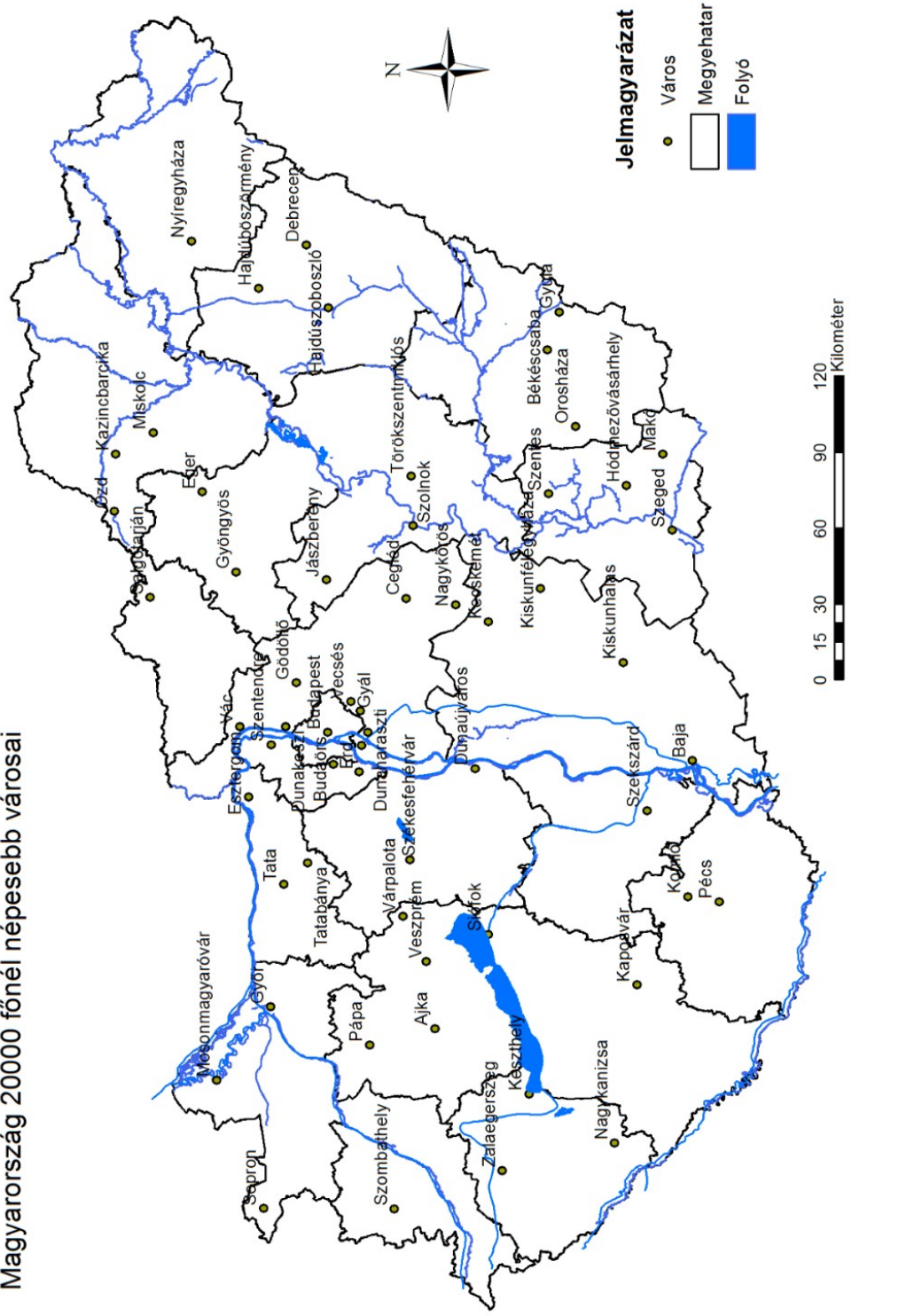
5.

A – Halmazfalu

B – Szalagtelkes falu

C – Sakktáblás alaprajzú település

Magyarország 2000 főnél népesebb városai

4. ALÁÍRÁS MEGSZERZÉSE

A félév során egy elméleti zárthelyit valamint egy Magyarország 10000 főnél népesebb városait tartalmazó vaktérképet szükséges eredményesen megírni a hallgatónak, valamint a félév során a hallgató által választott település településföldrajzi szempontú elemzése, bemutatása képezi az aláírás megszerzésének kritériumát. A benyújtott településföldrajzi elemzésekre az értékelési szempontok és pontszámozás a kutatási területek nagyságához, a kutatás mélységéhez igazodnak.

5. VIZSGAKÉRDÉSEK

1. A településföldrajz, társadalomföldrajz definíciója, tagolódása és helye a földrajztudományon belül.
2. A település, lakóhely, hajlék definíciója. A hajlékok.
3. A települések csoportosítási lehetőségei. A falu és város definíciója.
4. A topográfiai fekvés és a helyi energiák típusai.
5. A forgalmi fekvés és a helyzeti energiák típusai.
6. A városok kialakulása és az urbanizáció története (a 19.sz-ig).
7. A településhálózat, településrendszer, települési szerkezet definíciója. A települések térbeli elrendeződése.
8. A települések hierarchiája (Christaller-, Vance-modell).
9. A vonzáskörzet definíciója, lehatárolásának lehetőségei és tipizálása.
10. A falusi települések térbeli elterjedését befolyásoló társadalmi és természeti tényezők.
11. Falusi magános és a szabálytalan belsősséggel rendelkező települések.
12. Átmeneti és szabályos belsősséggel rendelkező falvak.
13. A városok alaprajza.
14. A településszerkezet és két fő típusának definíciója. A települések szerkezetét meghatározó tényezők.
15. Klasszikus humánökológiai városszerkezeti modellek.
16. A nagyvárosok szerkezetének komplex modellje. Városi társadalmi egyenlőtlenségek, szegregáció.
17. Budapest városszerkezete.
18. A települések területfelhasználási szerkezete, különös tekintettel a CBD-re.
19. Az urbanizáció, városodás és városiasodás definíciója. A városrobbanás folyamatának elemzése.
20. Agglomeráció, előváros, világváros, óriásváros és városösszenövés.
21. Az urbanizáció 2., 3., 4. szakaszának jellemzése.
22. A városnövekedés jelenlegi problémái és a világvárosok szerepe, tipizálása.
23. A tervezés szerepe a települések formálódásában.

6. EGYÉB KÖVETELMÉNYEK

Nincs egyéb követelmény.